

Motion till riksdagen 2013/14: MJ259

av **Helena Leander (MP)**

Sölvsbacka strömmar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återställa Sölvsbacka strömmar.

Motivering

Sölvsbacka strömmar är en cirka sex kilometer lång älvsträcka mellan Storsjön och Övre Grucken i Härjedalen. Strömmarna blev riksbekanta i början av 1980-talet då en het strid om vattenkraftsutbyggnad ägde rum. Redan 1964 hade ett regleringsmagasin byggts vid Storsjöns utlopp, men det var först 1979 som vattendomstolen gav tillstånd till ett kraftverk i Sölvsbacka strömmar. Vattenkraftsplanerna möttes dock av ett stort lokalt motstånd, varpå riksdagen 1980, med en rösts övervikt, beslutade att staten skulle köpa in fallrätterna för totalt 287 miljoner kronor. Projektet avblästes och kraftverket byggdes därför aldrig.

Reglerdammen står dock fortfarande kvar, trots att dess bidrag till eltillförseln är högst marginellt. Regleringsamplituden på 4,4 meter är inte mycket jämfört med nästa regleringsmagasin nedströms, Flåsjön-Grucken, med en regleringsamplitud på 30 meter. Det finns därför en lokal opinion för att riva ut dammen och totalrestaurera Sölvsbacka strömmar.

Höga naturvärden

Ljungan uppströms Storsjön och Sölvsbacka strömmar är utpekade som Natura 2000-objekt. De bägge älvsträckorna har en gemensam bevarandeplan som omfattar hela älvsträckan från källorna i fjällområdet och ned till Gruckarna. Älvsträckorna har av Länsstyrelsen i Jämtlands län och Naturvårdsverket pekats ut som regionalt och nationellt särskilt värdefulla områden utifrån

Fel! Okänt namn på

naturmiljösynpunkt. I åtgärdsprogrammet för Övre Ljungans vattensystem beskriver länsstyrelsen de höga naturvärdena:

Vattensystemet har sin upprinnelse i Helagsmassivet och Härjångsfjällen. Ljungan uppströms Storsjön är en orörd fjällålv med vattenfall och vackra isälvsbildningar. En omfattande deltabildning vid inloppet i Storsjön håller höga geomorfologiska värden vilka i sin tur ligger till grund för ett rikt fågelliv. Ett flertal källsjöar och biflöden stärker bilden av ett mångfacetterat vattensystem. Fiskfaunan i högre belägna sjöar och vattendragsavsnitt innefattar röding, öring, lake och harr i olika konstellationer.

Storsjön i Härjedalen är en av länets största sjöar och bildar ett varierat mångflikigt vattensystem mellan de två Natura 2000-objekten. I sjön förekommer i dag öring, harr, ett par sikarter samt elritsa, gädda och lake. Av öring finns sedan gammalt en storvuxen stam som dock minskat i numerär efter regleringen av Storsjön och uppförandet av dammen vid Ljungans utlopp ur sjön. Förr fanns enligt uppgift en nedströmslekande öringstam men förutsättningarna för denna är i dag spolerade genom regleringsdammen. Möjligheter finns inte heller för en mer långvandrande öring, som eventuellt lever i Flåsjön och Gruckarna, att vandra uppströms och utnyttja källflödena i Ljungan som reproduktionsområden. Regleringen av Storsjön har även fört med sig att ett storvuxet rödingbestånd som lekte på sjöns grundområden helt slagits ut.

Sölvbacka strömmar håller trots viss vattenkraftpåverkan mycket höga naturvärden. Längs strömsträckan finns ett flertal strömtyper, fluviala former, bottentyper samt vegetationsformer. Den mosaikartade vattenmiljön med sin mångfald av biotoper ger livsutrymme för djurarter som öring, harr och sik samt näringskedjornas utlöpare på land i form av strömstare, fiskgjuse och utter.

Historiska data och nya uppgifter avseende utterbeståndet i Sölvbacka strömmar och i Ljungans övre del visar en bild av ett kärnområde och ett utterbestånd med få motsvarigheter i länet och kanske även i landet. Under utterinventeringen 1994–2005 har hona med ungar noterats under fyra av dessa elva år.

Restaurering av Sölvbacka strömmar

Enligt Länsstyrelsen i Jämtland vore det bästa för den värdefulla naturmiljön i Övre Ljungan och Sölvbacka strömmar en total återställning genom att regleringsdammen vid Storsjöns utlopp tas bort och utloppet återställs. Åtgärden torde höja den ekologiska statusen i hela Övre Ljungans vattensystem samt öppna för fria vandringsvägar för fisk och andra vattenlevande organismer. En biologisk återställning skulle stärka den biologiska mångfalden på samtliga nivåer. Dit hör ekosystemet som helhet med strömbiotoper, sjödelen med delta av högsta bevarandeklass, arterna med bland annat en av Sveriges mest betydelsefulla refuger för uttern samt en mosaik av värdefulla stammar av vandringsöring och harr. Om regleringsdammen avlägsnas bedömer länssty-

relsen att ett formellt områdesskydd, som långsiktigt säkerställer områdets höga naturvärden, bör ges mycket hög prioritet.

Under perioden 2004–2005 utreddes förutsättningarna för en totalrestaureering av Sölvbacka strömmar genom avlägsnande av regleringsdammen i Storsjön. En sådan åtgärd är enligt länsstyrelsen fortfarande önskvärd såväl ur ett allmänt ekologiskt perspektiv som ur ett lokalt fiske- och naturvårdsperspektiv. Totalrestaureeringen stöds även av intresseorganisationer i form av Sportfiskarna, Älvräddarna, Världsnaturfonden och Naturskyddsföreningen i Jämtland-Härjedalen. Preliminära beräkningar från 2005 visar att kostnaden för att kompensera minskad kraftproduktion i Ljungan då uppgick till 160 miljoner kronor. Därutöver tillkommer en kostnad på 30–40 miljoner kronor för att genomföra själva restaureringen av området i anslutning till dammen. Med utgångspunkt från områdets höga naturvärden, och målsättningen att god ekologisk status och potential skall uppnås, bedömer länsstyrelsen att det bästa vore att genomföra en total restaurering av området, men att de förhållandevis höga kostnaderna försvårar möjligheterna för en sådan åtgärd.

Ett alternativ till en totalrestaureering är att inrätta en faunapassage vid dammen. Ett omlöp skulle till en del återställa de naturvärden som gått förlorade men som helhet uppnår man inte samma höga ekologiska värde som en rivning av dammen skulle medföra.

Ett statligt ansvar

I länsstyrelsens åtgärdsplan för Övre Ljungans vattensystem aviseras en kommande utredning som beskriver och redovisar kostnader för de olika åtgärder som kan vara aktuella för Sölvbacka strömmar. Sammanställningen ska omfatta alternativen total återställning genom rivning av regleringsdamm, anläggande av ett omlöp förbi dammen, områdesskydd med regleringsdamm eller efter utriven damm samt det återstående restaureringsbehovet i Sölvbacka strömmar. Sammanställningen skall sedan ligga till grund för länsstyrelsens framtida agerande i frågan kring Sölvbacka strömmar.

Utredningen kommer förhoppningsvis att ge ett värdefullt underlag inför framtida beslut om Sölvbacka strömmar. Jag menar dock att riksdagen genom sitt tidigare engagemang i Sölvbacka strömmar har anledning att redan nu uttala en viljeinriktning. Då riksdagen 1980 beslutade att staten skulle köpa in fallrättigheterna blir det logiskt att fullfölja den gjorda investeringen med att också avlägsna den damm som håller tillbaka de potentiellt mycket höga naturvärdena. Då staten genom Statens fastighetsverk är ägare blir det avgörande för den fortsatta hanteringen vad ägaren har för ambitioner. Om staten har som ambition att totalrestaurera Sölvbacka strömmar vore det olyckligt om länsstyrelsen först lade ner pengar på ett omlöp som vid en senare totalrestaureering skulle bli överflödigt.

Kostnaden för restaurering må vara stor för en enskild länsstyrelse, men är knappast oöverkomlig för staten, och dessutom mindre än den investering man redan gjort vid köpet av fallrättigheterna. På plussidan står inte bara ekologiska vinster som kan vara svåra att mäta i pengar utan också högst

Fel! Okänt namn på

konkreta vinstmöjligheter för turismen i området. I motsats till vinsterna från vattenkraften är det dessutom vinster som stannar i bygden och bidrar till ökad framtidstro där. Riksdagen bör därför redan nu uttala sin ambition att återställa Sölvbacka strömmar, så att länsstyrelsens utredning kan koncentrera sig på formerna för detta snarare än att utreda andrahandslösningar.

Stockholm den 26 september 2013

Helena Leander (MP)